

22. Slater D. Can Leviathan be democratic? Competitive elections, robust mass politics and state infrastructural power // *Studies in Comparative International Development*, 2008, Vol. 43, P. 252–272.

23. Wantchekon L. The paradox of warlord democracy: a theoretical investigation // *American Political Science Review*, 2004, Vol. 98, № 1, P. 17–33.

24. Glazer N. Democracy and deep divides // *Journal of Democracy*, 2010, Vol. 21, № 2, P. 5–19.

25. Montinola G. R., Jackman R. W. Sources of corruption: A cross-country study // *British Journal of Political Science*, 2002, Vol. 32, P. 147–170.

26. Pellegata A. The effects of democracy on the «quality of governance». Evidence on the capacity of political systems to constrain corruption. – URL: <http://www.sisp.it/files/papers/2009/alessandro-pellegata-427.pdf> (Accessed 01.11.2016).

Стойко Е. М., кандидат политических наук, старший научный сотрудник Института государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины (Киев, Украина), E-mail: starkol@gmail.com

Демократическая трансформация и дееспособность государства: возможности и опасности.

Аннотация. Заимствование внешних признаков демократического режима, неспособность переходного государства обеспечить социально-экономическое развитие часто являются основными причинами замедления темпов демократизации а также установление авторитаризма. Последний хотя и способен достичь успеха в экономической сфере, обеспечить стабильность и управляемость социально-экономических процессов, однако в долгосрочной перспективе демократические институты дают лучший эффект благодаря расширению участия, усилению подотчетности и регулярным выборам.

Ключевые слова: демократизация, государство, авторитаризм, коррупция, консолидация.

Stoyko O., PhD in political Sciences, senior researcher Institute of state and law. V. M. Koretsky of NAS of Ukraine (Kiev, Ukraine), E-mail: starkol@gmail.com

The democratic transformation and state capacity: opportunities and threats.

Abstract. The decorative character of democratic institutions in many transit countries, the failure of young state to secure the social and economic development often causes the moderation of democratization and even the establishment of authoritative regimes.

That's result the application of some democratic principles, which helps to consolidate the state and increase the effectiveness of public administration. The democratic inclusiveness allows different actors participate in decision-making processes on national and local levels, which contributes to the regime's legitimacy, social capital, nation consolidation and responsiveness of government. The political competition and accountability help to combat corruption, nepotism which erode democratic and state institutions. The regular election, leading to the change of political parties in the parliament, make politicians to work closer with voters and fulfill their promises. The election administration stimulates territorial penetration of state authority which is especially important for countries with strong regionalist movements.

Keywords: democratization, state, authoritarianism, corruption, consolidation.

УДК 327.7

Щолокова Г. В.,

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин

Дніпропетровського національного університету

імені Олеса Гончара

(Дніпро, Україна), E-mail: visnukdnu@i.ua

КОНЦЕПТ «ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ» У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЄС

Анотація. Розглядаються особливості політичного дискурсу ЄС як наднаціонального

за своєю природою. Європейська ідентичність досліджується в якості одного з ключових концептів даного дискурсу. Виокремлюються та аналізуються основні контексти застосування концепту «європейська ідентичність» у політичному дискурсі ЄС: політико-культурний, політико-географічний, політико-функціональний.

Ключові слова: політичний дискурс ЄС, концепт, європейська ідентичність.

Постановка проблеми. Все більшого розповсюдження в сучасній політичній науці набуває своє застосування таке поняття, як дискурс. При цьому можливо говорити про широкий та вузький контексти його використання. Відповідно, в першому випадку йдеться про певний «простір обговорення», який має свої специфічні риси, норми тощо. Одне з вузьких тлумачень даного поняття можливо застосовувати в рамках когнітивно-дискурсивної парадигми дослідження, використання якої набуває актуальності та доцільності при вивченні особливостей розвитку ЄС й, зокрема, ключових концептів, що визначають зміст його політичного дискурсу, – європейська інтеграція та Європа (як макроконцепти), європейська ідентичність, регіоналізація, наднаціональність, міжурядовість, європеїзація тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний масив вітчизняної наукової літератури євроінтеграційної тематики присвячено дослідженню феномену європейської інтеграції. Йдеться, зокрема, про роботи А. М. Киридон [2], Н. Є. Пелагеші [4], Л. В. Хашиєвої [5]. М. А. Козловець [3] вивчає проблему розвитку національної ідентичності в умовах активного функціонування глобалізаційних процесів, приділяючи окрему увагу європейській ідентичності як наднаціональній за своїм характером. Також у вітчизняному дослідницькому дискурсі вивчаються механізми, які використовуються у Європейському Союзі для, власне, формування загальноєвропейської ідентичності – це, зокрема, роботи Н. Карпчук [1] та Н. Є. Пелагеші [4]. Західні науковці [7; 8] приділяють багато уваги дослідженню особливостей європейської публічної сфери, яка є наднаціональною. Також, наприклад, С. Адам [6] комплексно вивчає роль та місце ЗМІ у підвищенні обізнаності громадян ЄС щодо його природи, особливостей функціонування, впливу на їх повсякденне життя тощо. При цьому як у вітчизняній, так і у західній науці не в повній мірі досліджено феномен політичного дискурсу ЄС в контексті вивчення його ключових концептів, значиме місце серед яких займає європейська ідентичність.

Метою роботи виступає визначення ролі та місця в політичному дискурсі ЄС такого концепту, як «європейська ідентичність».

Виклад основного матеріалу. Використання поняття дискурсу завжди викликає певні методологічні труднощі, адже, як відомо, тільки самих його визначень існує безліч. Разом з тим, проведення аналізу дискурсивного виміру процесу європейської інтеграції дозволяє досліджувати принципово нові його аспекти. Крім того доречним в контексті вивчення особливостей функціонування ЄС є звернення до напрацювань когнітивної та політичної лінгвістики. Відповідно, можливо говорити про становлення когнітивно-дискурсивної парадигми дослідження, в рамках якої дискурс розглядається як когнітивно-комунікативна система.

Політичний дискурс ЄС представляє собою сукупність вербалізованих змістів, ідей, уявлень, знань, патернів щодо процесу європейської інтеграції. При цьому складною, як в теоретико-методологічному, так практико-інструментальному вимірах, є проблема його вимірювання та оцінки. Так, наприклад, питання європейської інтеграції можуть обговорюватися на рівні держав, які є членами даного інтеграційного утворення. Відповідно, можливо говорити про існування значної кількості національних політичних дискурсів, значимим концептом яких виступає «європейська інтеграція». В свою чергу, виникає питання щодо співвідношення цих національних дискурсів із загальноєвропейським. Водночас,

особливості функціонування ЄС є предметом для дискусій для політичних еліт, медіа, експертів, широкої громадськості. В даному випадку можливо говорити про той чи інший «порядок денний» – інституційний, політичний, публічний, медійний тощо. Окремим питанням є становлення «порядку денного ЄС» як визначених загальноєвропейських або національних пріоритетів загальноєвропейської або національної аудиторії, під якою розуміються, як медійна аудиторія, так і громадськість.

Необхідно підкреслити, що дослідження політичного дискурсу ЄС має важливий практичний вимір. В якості конкретного прикладу можемо навести такий концепт, як «Brexit», який наразі активно використовується як на загальноєвропейському, так і на національному рівнях. Відповідно, можливо говорити про «європейський фреймінг» та «національний фреймінг» (контексти). Цікаво, що використання даного неологізму спричинило появу нового, подібного до нього – йдеться про «Grexit» (можливий вихід Греції із «єврозони»).

Покажемо те, що даний концепт викликає дискусії не тільки в самій Великій Британії, але на рівні ЄС та в деяких країнах-членах. Певним інтегральним показником, навколо якого обертаються політичні дебати в самій Великій Британії, є оцінювання впливу даної країни як в світі в цілому, так і в рамках ЄС.

Таким чином, політичний дискурс ЄС, його зміст, процес становлення та функціонування, ключові концепти є значимим та актуальним напрямом досліджень з євроінтеграційної тематики.

Зі свого боку, європейська ідентичність – специфічний предмет досліджень в царині європейської інтеграції, адже й досі серед науковців не склалося єдиної думки щодо того, чи взагалі доцільно говорити про можливість її існування. Усталеним в науці є поняття національної ідентичності, тоді як європейська ідентичність має дискусійний характер.

Проте, незважаючи на «дослідницький статус» цього феномену, європейська ідентичність беззаперечно виступає в якості одного з ключових концептів політичного дискурсу ЄС. Одним з основних аргументів на користь цієї тези є те, що дискусії з приводу саме європейської ідентичності багато в чому визначають зміст найбільш суперечливих питань розвитку процесу європейської інтеграції на сучасному етапі:

- процес подальшого поглиблення європейської інтеграції, зокрема шляхом переходу від економічного до політичного союзу: європейська ідентичність розглядається як важлива ознака наявності загальноєвропейського демосу;
- проблема підвищення демократичної легітимності ЄС та відхід від розуміння європейської інтеграції суто як проекту еліт;
- європейська ідентичність як чинник становлення наднаціональної публічної сфери ЄС, що являє собою дискурсивний простір, в рамках якого відбувається обговорення актуальних питань загальноєвропейського рівня;
- наявність європейської ідентичності як один із ключових чинників підвищення комунікаційної легітимності ЄС та, відповідно, подолання «комунікаційного дефіциту»;
- європейська ідентичність як один із критеріїв визначення «кордонів» (політичних, культурних, ментальних) Європи;
- євроскептицизм як принциповість позиції щодо неможливості існування спільної для всіх європейців ідентичності є важливим аргументом щодо недосконалості проекту «Об'єднана Європа».

Європейська ідентичність, являючи собою принципово новий тип колективної ідентичності – постнаціональний, при цьому виступає в якості ідейного підґрунтя процесу європейської інтеграції як такої. Водночас необхідно наголосити на наявності цілого ряду питань, пов'язаних із визначенням змісту цього феномену.

«Головна невизначеність поняття європейської ідентичності полягає в самій

ідеї “Європи”. У феномені “Європа” немає чітких просторових і часових характеристик. ... Спроба відповісти на запитання, що являє собою сучасна Європа з точки зору культури також не дає задовільних результатів. ... Навіть ідея християнства не може більше слугувати основним мірилом європейської ідентичності, оскільки ЄС все менше розглядається як “християнський клуб”, – зазначає Л. В. Хашієва [5, с. 241].

Таким чином, зміст макроконцепту «Європа» є полісемантичним. Частина дослідників дотримується думки, що такі чинники, як спільна історія та релігія визначають зміст так званої «європейськості», а, отже, й європейської ідентичності. Окрема увага присвячується сукупності європейських цінностей як джерелу європейської ідентичності.

Окреме важливе в теоретико-методологічному сенсі питання – співвідношення макроконцептів «Європа» та «європейська інтеграція».

Необхідно констатувати: більшість суперечок навколо європейської ідентичності пов’язано як раз із різними позиціями як теоретиків, так і практиків щодо значимості та взагалі необхідності розгляду ЄС як об’єднання, що має власну ідентичність, котра є відмінною від національних ідентичностей громадян країн, які входять до його складу. Ще в більш широкому розумінні йдеться про дискусії щодо подальшого розвитку Євросоюзу саме як політичного утворення, для повноцінного функціонування якого має існувати загальноєвропейський демос, який, відповідно, володіє наднаціональною ідентичністю.

Можливо виокремити наступні контексти застосування концепту «європейська ідентичність» у політичному дискурсі ЄС:

- політико-культурний,
- політико-географічний,
- політико-функціональний.

Розглянемо вказані контексти детальніше. Якщо говорити про політико-культурний контекст застосування концепту «європейська ідентичність», то варто наголосити на тому що ЄС може розглядатися в якості об’єднання, заснованого на спільних цінностях. У зв’язку із цим постає питання співвідношення європейських цінностей із західними (ліберально-демократичними) цінностями в цілому.

Також ЄС можливо охарактеризувати як «антропоцентричне утворення за своєю культурою» [3, с. 322]. Відповідно, при аналізі європейської ідентичності «насамперед йдеться про укорінення почуття належності до Європи як єдиного цілого у свідомості її пересічного жителя, про зростання значення самототожності з Європою як політичною (громадянською) і культурно-цивілізаційною спільнотою» [3, с. 358].

Політико-культурне тлумачення, по-перше, вказує на те, що концепт «європейська інтеграція» є ціннісним. По-друге, йдеться про розгляд ЄС як певного політичного простору, якому притаманна своя власна специфіка.

В рамках дослідження політико-культурної інтерпретації європейської ідентичності важливе місце займає аналіз загальноєвропейської публічної сфери, яка виникає в процесі публічного обговорення людьми дискусійних питань. Утворення політичної спільноти є результатом цього процесу [8, с. 5].

Варто звернути увагу на те, що однією з умов функціонування даної публічної сфери є наявність «транснаціональної спільноти комунікації», «у якій промовці та слухачі визнають один одного в якості легітимних учасників у спільному дискурсі» [8, с. 1].

Перш за все треба підкреслити, що поняття «транснаціональна спільнота комунікації» цілком логічно співвідноситься із поняттям «загальноєвропейський демос». Єдиний нюанс полягає у тому, що у першому випадку акцент робиться саме на комунікативному аспекті.

Основними характеристиками наднаціональної європейської публічної сфери

виступають:

- її «недобудований» (у порівнянні із національними публічними сферами) характер;
- її сутність визначається дихотомією «нормативність – емпіричність», критерієм розмежування яких виступає наявність/відсутність наднаціональної спільноти комунікації – тобто загальноєвропейського народу як носія колективної ідентичності;
- ефективне функціонування панєвропейської публічної сфери можливо розглядати лише в контексті її взаємодії із публічними сферами держав, що входять до складу ЄС.

При вивченні проблем розвитку загальноєвропейської публічної сфери значна увага приділяється емпіричним показникам її функціонування:

- «(1) увага національних медіа до політики Євросоюзу,
- (2) схожість між висвітленням у медіа європейських питань у різних державах-членах,
- (3) комунікативний обмін між національними публічними сферами та
- (4) конструювання європейської ідентичності» [7, с. 13].

Необхідно наголосити на тому, що саме європейська ідентичність виступає в якості одного із емпіричних показників наявності в ЄС наднаціональної публічної сфери. Також привертає до себе увагу значимість ролі медіа у формуванні наднаціональної публічної сфери ЄС. Не менш важливу роль медіа відіграють у становленні й європейської ідентичності, що буде проаналізовано в даній роботі нижче, в рамках дослідження політико-функціонального контексту застосування концепту «європейська ідентичність».

Широке розповсюдження отримало застосування концепту «європейська ідентичність» у політико-географічному контексті.

А. М. Киридон вказує на два підходи до розуміння концепту «європейська ідентичність». Або географічна належність визначає зміст даної ідентичності – це широке тлумачення. Або, у іншому випадку (вужка інтерпретація), йдеться про ідентичність громадян ЄС; при цьому також можливо говорити про кордони, що відділяють держави ЄС від інших [2, с. 30–31].

Отже, в першому випадку йдеться про безпосередній політико-географічний контекст застосування концепту «європейська ідентичність», в другому – опосередкований.

Треба підкреслити, що сам феномен ідентичності обумовлений дихотомією «ми – вони», яка у випадку ЄС набуває змісту «ми – громадяни Європейського Союзу, а вони (ті, хто за кордоном) – ні» [2, с. 36].

Напевно найбільш розповсюдженим контекстом використання концепту «європейська ідентичність» є політико-функціональний. Теоретико-методологічною основою розгляду аналізу такого контексту виступає насамперед конструктивізм. В даному випадку йдеться про те, що європейська ідентичність формується (конструюється) з метою реалізації поставлених цілей за допомогою політики ідентичності, яку реалізує європейська еліта [2, с. 31].

Основні механізми політики ідентичності, які ґрунтовно вивчаються зокрема Н. Пелагешою [4], реалізуються в таких сферах:

- впровадження європейського громадянства,
- наднаціональна символічна політика,
- інформаційно-комунікативний простір,
- освітня політика.

Тобто йдеться про цілеспрямовані зусилля ЄС по створенню певного дискурсивного простору, який буде сприйматися, усвідомлюватися мешканцями країн ЄС в якості спільного.

Важливий феномен, який варто проаналізувати, вивчаючи політико-

функціональний контекст застосування концепту «європейська ідентичність», – проблема «комунікаційного дефіциту».

На вирішення даної проблеми спрямована комунікаційна політика, яка має за свою мету формування у громадян держав-членів ЄС позитивного іміджу даного інтеграційного утворення шляхом широкого їх інформування про його діяльність – особливо в контексті її безпосереднього впливу на життя європейців та їх залучення у процес прийняття рішень [1, с. 193–195], що, в свою чергу, визначає зміст проблеми вже «демократичного дефіциту».

Одним з джерел «комунікаційного дефіциту» є проблема недостатньої обізнаності громадян про діяльність інститутів ЄС, про ті рішення, які вони приймають, та які, водночас, справляють безпосередній вплив на їх життя.

Дослідники прийшли до наступних висновків щодо сприйняття пересічними громадянами ЄС: він недостатньо «презентований» у їх повсякденному житті. «У такій ситуації, коли безпосереднього досвіду та інших джерел інформації не вистає, потенціальний вплив мас-медіа є високим». Дану тезу підтверджують емпіричні дослідження щодо так званих «нав'язливих» (про них люди мають уявлення, виходячи зі свого безпосереднього досвіду) та «ненав'язливих» проблем або питань. Питання міжнародної тематики як раз є «ненав'язливими» за своїм характером [6, с. 9].

Аналогічно – наднаціональна за своєю природою проінтеграційна проблематика теж формується в основному з «ненав'язливих» питань, щодо яких пересічні громадяни країн-членів ЄС мають «розмите» уявлення, сформоване ЗМІ. Але ключовим моментом в даному випадку є те, що йдеться саме про національні ЗМІ, адже щодо загальноєвропейських мас-медіа думка експертів майже одностайна: процес їх розвитку є дуже повільним, вони не є впливовими «гравцями» у комунікативному просторі.

Важливе місце при дослідженні концепту «європейська ідентичність» у політико-функціональному контексті займає проблема її співвідношення із національними ідентичностями, природно притаманними населенню країн, що входять до складу ЄС.

Так, А.М. Киридон зазначає: «Специфіка європейської ідентичності полягає в увиразненні своєрідної подвійної характеристики чи існуванні подвійної, але узалежненої, ієрархії: з одного боку, – національної ідентичності з відповідними ціннісно-нормативними ознаками та національною детермінованістю культурного простору, з іншого, – наднаціональної спільноти з формуванням своєрідного соціокультурного простору» [2, с. 46–47].

Дану проблему можливо проаналізувати шляхом вивчення розвитку національних публічних сфер країн-членів ЄС в контексті їх співвідношення із загальноєвропейською публічною сферою.

У даному контексті особливої значимості та актуальності набуває вивчення ролі та місця ЗМІ у процесі становлення загальноєвропейської ідентичності. Виходячи з цього, перспективним напрямом європейських студій може розглядатися аналіз того, яким чином та у якій мірі медіа впливають на процес становлення колективної ідентичності в Євросоюзі.

Вчені розглядають різні передумови успішного розвитку європейської ідентичності, зокрема:

- конструювання у медіа-дискурсах загальноєвропейського «ми»;
- використання національними медіа проєвропейських «точок відліку»;
- фреймування питань як європейських (як «питань спільної долі») [7, с. 18].

Доречним буде назвати такий чинник становлення даної колективної ідентичності, як обумовленість висвітлення європейської тематики у ЗМІ країн ЄС національним контекстом («національний фреймінг»). Причому політична комунікація навіть у Інтернеті, незважаючи на його транснаціональну природу,

залишається у значній мірі «націоналізованою» [7, с. 12].

Таким чином, на нашу думку, одним із ключових аспектів, який має бути врахований при розгляді питання висвітлення у національних медіа питань, пов'язаних із функціонуванням ЄС, є проблема визначення домінуючого контексту – європейського чи національного.

Великий масив наукової літератури присвячений насамперед розгляду того, наскільки ЗМІ впливають на європейську громадськість. У зв'язку із цим постає питання: яким чином останню визначити? Найпоширеніша та найпростіша відповідь – звернення до проблеми становлення наднаціонального демосу та панєвропейської колективної ідентичності, що, в свою чергу, приводить до аналізу проблеми «демократичного дефіциту» та необхідності розвитку європейської публічної сфери у контексті пошуків шляхів її вирішення.

З іншого боку, відсутність (або «слабкість») загальноєвропейських ЗМІ – один із низки чинників, які негативно впливають на становлення наднаціональної публічної сфери. «Пересічні громадяни ЄС залучаються до інтеграційного процесу через європеїзацію відповідних національних публічних сфер. Ця гіпотеза підтверджується тим фактом, що громадяни вважають їх національні, регіональні або локальні мас-медіа найважливішим та найбажанішим джерелом інформації щодо Європейського Союзу...», – підкреслює С. Адам [6, с. 10].

Виходячи з вказаних тез, очевидно видається значимість ролі ЗМІ у розвитку процесу європейської інтеграції, зокрема у становленні наднаціональної європейської ідентичності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перспективним є вивчення процесу європейської інтеграції за допомогою когнітивно-дискурсивної парадигми дослідження. Зокрема, йдеться про аналіз політичного дискурсу ЄС та його ключових концептів – європейська інтеграція та Європа (як макроконцепти), європейська ідентичність, регіоналізація, наднаціональність, міжурядовість, європеїзація тощо. При цьому політичний дискурс ЄС варто розглядати як сукупність вербалізованих змістів, ідей, уявлень, знань, патернів щодо процесу європейської інтеграції. Європейська ідентичність як предмет дослідження має дискусійний характер, що визначається насамперед проблемою її співвідношення як феномену наднаціональної природи із національними ідентичностями держав, що входять до складу ЄС. При цьому цікавим та перспективним напрямом досліджень в царині європейської інтеграції виступає вивчення європейської ідентичності як одного із значимих концептів політичного дискурсу ЄС, який найчастіше застосовується в таких контекстах – політико-культурний, політико-географічний, політико-функціональний.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Карпчук Н. Комунікаційна політика Європейського Союзу як механізм залучення громадян // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції: зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. – Чернівці: Букрек, 2013. – С. 191–200.
2. Киридон А. М. Європейська ідентичність: структурування смислового простору // Європейські історичні студії, 2015, № 2, С. 26 – 53.
3. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.
4. Пелагеша Н. Є. Європейська ідентичність: зміст, функції, механізми формування // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. – К., 2007, Вип. 60, С. 12–34.
5. Хашиєва Л. В. Європейська ідентичність як чинник євроінтеграції: об'єднана Європа чи Європа Націй // Теорія та практика державного управління, 2014, Вип. 3, С. 239 – 244.
6. Adam S. Bringing the Mass Media in. The Contribution of the Mass Media for Understanding Citizens' Atitudes towards the European Union // KFG Working Paper Series, September 2009, № 4, 23 p. – URL: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_4.pdf (Accessed 20.12.2016)

7. An Overview of Research on the European Public Sphere (updated version) // EUROSPHERE Working Paper Series. Online Working Paper, 2009, № 3, 29 p. – URL: http://eurospheres.org/files/2010/08/Eurosphere_Working_Paper_3_Barenreuter_etal.pdf (Accessed 20.12.2016)

8. Risse Th. An Emerging European Public Sphere? Theoretical Clarifications and Empirical Indicators – URL: http://userpage.fu-berlin.de/~atasp/texte/030322_europe_public.pdf (Accessed 20.12.2016)

REFERENCES:

1. Karpchuk N. Komunikatsiina polityka Yevropeiskoho Soiuzu yak mekhanizm zaluchennia hromadian [Communication policy of the European Union as a mechanism for the involvement of citizens] // Politolohichni ta sotsiolohichni studii. T. XII. Politychni vymiry protsesiv yevropeiskoi intehratsii: zb. nauk. prats / nauk. red. A. M. Kruhlov. – Chernivtsi: Bukrek, 2013. – S. 191–200.

2. Kyrydon A. M. Yevropeiska identychnist: strukturuvannia smyslovoho prostoru [European identity: the structuring of semantic space] // Yevropeiski istorychni studii, 2015, № 2, S. 26 – 53.

3. Kozlovets M. A. Fenomen natsionalnoi identychnosti: vyklyky hlobalizatsii: Monohrafiia [Phenomenon of national identity: the challenges of globalization: Monograph] – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2009. – 558 s.

4. Pelahesha N. Ye. Yevropeiska identychnist: zmist, funktsii, mekhanizmy formuvannia [European identity: content, functions, mechanisms of formation] // Mulytversum. Filosofskyi almanakh: Zb. nauk. pr. – K., 2007, Vyp. 60, S. 12–34.

5. Khashyieva L. V. Yevropeiska identychnist yak chynnyk yevrointehratsii: obiednana Yevropa chy Yevropa Natsii [European identity as a factor of European integration: a United Europe or Europe of Nations] // Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia, 2014, Vyp. 3, S. 239 – 244.

6. Adam S. Bringing the Mass Media in. The Contribution of the Mass Media for Understanding Citizens' Atitudes towards the European Union // KFG Working Paper Series, September 2009, № 4, 23 p. – URL: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_4.pdf (Accessed 20.12.2016)

7. An Overview of Research on the European Public Sphere (updated version) // EUROSPHERE Working Paper Series. Online Working Paper, 2009, № 3, 29 p. – URL: http://eurospheres.org/files/2010/08/Eurosphere_Working_Paper_3_Barenreuter_etal.pdf (Accessed 20.12.2016)

8. Risse Th. An Emerging European Public Sphere? Theoretical Clarifications and Empirical Indicators – URL: http://userpage.fu-berlin.de/~atasp/texte/030322_europe_public.pdf (Accessed 20.12.2016)

Щелокова А. В., кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры международных отношений Днепропетровского национального университета имени Олеса Гончара (Днипро, Украина), E-mail: visnukdnu@i.ua

Концепт «европейская идентичность» в политическом дискурсе ЕС.

Аннотация. Рассматриваются особенности политического дискурса ЕС как наднационального по своей природе. Европейская идентичность исследуется в качестве одного из ключевых концептов данного дискурса. Выделяются и анализируются основные контексты применения концепта «европейская идентичность» в политическом дискурсе ЕС: политико-культурный, политико-географический, политико-функциональный.

Ключевые слова: политический дискурс ЕС, концепт, европейская идентичность.

Shchokolova G., PhD in political sciences, docent, associate professor of the Department of international relations, Oles Honchar Dnipropetrovsk national university (Dnipro, Ukraine), E-mail: visnukdnu@i.ua

Concept «european identity» in political discourse of the EU.

Abstract. The features of political discourse of the EU as supranational on the nature are examined. The European identity is investigated as one of key concepts of this discourse. The basic contexts of application of the concept “European identity” – political-cultural, political-geographical, political-functional – are distinguished and analysed.

Keywords: political discourse of the EU, concept, European identity.